

TEKST 151: Beretninger om plyndringen af Amorion 838 og Thessaloniki 904

- Fra omkring 829 intensiveredes de muslimske angreb på Det byzantinske Rige i Anatolien atter. Men med støtte fra en oprørske og særpræget shia-muslimsk sekt, khurramiterne, havde byzantinerne i 837 held til at foretage et modangreb ind på de abbasidiske kaliffers territorium. Under dette togt ødelagde og hærgede khurramiterne byerne Sozopatra og Arsamosata. Som hævn for dette ledte kaliffen al-Mutasim et nyt togt mod khurramiterne og deres byzantinske allierede. Målet var Amorion (Amorium) i det centrale Anatolien. Byen var en af de største og vigtigste byer i Det byzantinske Rige og det byzantinske kejserdynastis hjemby. Om plyndringen af byen beretter bl.a. Michael Syrus (d. 1199), der var en syrisk historieskriver. Han skrev bl.a. en verdenshistorie omhandlende tiden fra verdens skabelse til sin egen samtid. Til udarbejdelsen af sin verdenshistorie benyttede han en lang række kilder, som vi nu kun kender gennem hans værk. Michael Syrus beretter, at de muslimske styrker først plyndrede og ødelagde byen Ancyra (Ankarra), hvorefter de belejrede Amorion.
- I 904 foretog muslimske styrker et overraskelsesangreb på den græske på Thessaloniki, der blev indtaget d. 29. juli og efterfølgende plyndret og hærget. Johannes Kaminiates, der var gejstlig af lavere rang, oplevede plyndringerne og myrderierne. Selv blev han taget til fange og skrev en beretning (Om Thessalonikis erobring) om hændelserne og sine oplevelser. Johannes' skrift kendes kun fra manuskripter fra 14-1500-tallet, hvorfor dets ægthed tidligere er blevet betvivlet. Nyere forskning fastholder dog skriftets autenticitet.

[Michael Syrus:]

- Tusindvis af mænd døde på begge sider i løbet af slagets tre dage. Kongen¹ blev vist et brud i muren. De [araberne] koncentrerede alle kastemaskiner og alle murbrækkere mod dette sted. Da de havde angrebet dette sted i to dage, fik de pludselig lavet en breche i murene, og en strøm af klagesange kom indefra [byen] og et råb [af glæde] udefra. De mange krigere, der var blevet dræbt blev stablet op ved denne breche, så den blev fyldt med lig, og belejrerne var ikke i stand til at komme ind. Abu Ishaq blev vred. Idet han samlede sine mauriske og tyrkiske slaver, placerede han dem forrest og hans tropper bag dem. Enhver det vendte om [for at flygte] blev dræbt.

- Så bad romerne [byzantinerne] om at måtte komme ud og mødes med ham, og han indvilligede. Biskoppen og tre adelsfolk² kom ud, og de bad ham om lov til at evakuere og forlade byen. I hovmod forhærdede kongen sit hjerte og gik ikke med til dette. Da de vendte tilbage, gik en af dem, kaldet Bodin, tilbage til kongen og lovede ham, at han ville forråde byen ved hjælp af et kneb. Kongen accepterede dette med glæde og gav ham ti tusinde guldmønter. Forræderen gav dem [muslimerne] dette signal: "Når I ser mig stå på muren, og jeg hæver min hånd og tager min hue af mit hoved, vil I vide, at jeg har sendt krigerne væk fra brechen.³ Drag frem og ryk

¹ Dvs. kaliffen (Abu Ishaq 'Abbas) al-Mutasim, der regerede 833-842

² Blandt disse var Aetios, der var den byzantinske leder af byens forsvar.

³ Ifølge andre beretninger var forræderens navn Boiditzes. Han havde kommandoen over den svækkede del af muren, hvori der var slået en breche.

ind." Biskoppen, der så Bodin gå tilbage til kongen, indså, at han havde til hensigt at forråde byen.

Da indbyggerne indså, at Bodin havde ladet araberne [*taiyaye*] rykke ind i byen, flygtede de, nogle til kirken, idet de råbte *Kyrie eleison*,⁴ nogle ind i huse, andre ind i cisterner og atter andre i grøfter. Kvinderne dækkede deres børn, som kyllinger, for ikke at blive adskilt fra dem, enten ved sværdet eller ved slaveri. Arabernes sværd begyndte nedslagtingen og dyngede dem [indbyggerne] op i bunker.⁵ Da deres sværd havde beruset sig i blod, kom ordren om at holde op med at massakrere, men tage befolkningen til fange og føre den væk.

Så plyndrede de byen. Da kongen rykkede ind for at se byen, beundrede han templernes og paladsernes smukke udformning. Da der kom nyheder, der bekymrede ham, satte han ild til byen og brændte den ned. Der var så mange kvinder og klostre, at over et tusind jomfruer blev ført i fangenskab, uden at medregne dem, der var blevet slagtet. De blev givet til de mauriske og tyrkiske slaver, for at dæmpe deres begær. Ære være [Guds] uforståelige domme. De brændte alle dem, der var skjult i huse eller som var klatret op i kirkernes gallerier.

Da byttet fra byen var blevet samlet på et sted, gav kongen ordre til at dræbe fire tusinde mænd, idet han så, at befolkningen var meget talrig.⁶ Han gav også ordre til at tekstiler og guld-, sølv- og bronzeobjekter og resten af byttet fra plyndringen skulle føres bort. De begyndte også at føre befolkningen bort, og der var en larmende klagesang fra kvinder, mænd og børn, da børnene blev adskilt og fjernet fra deres forældres arme. De råbte og hylede. Da kongen hørte deres klageskrig og så årsagen hertil, blev han vred over, at de var begyndt at føre befolkningen væk uden hans tilladelse. I sin vrede steg han op på sin hest og han slog og dræbte med sine egne hænder tre mænd, som han mødte, og som var ved at føre slaver væk. Han fik straks samlet befolkningen på det sted, hvor den var. På hans ordre blev en del givet til hærafdelingens officerer, en del [blev givet] til tyrkerne, kongens slaver, og en del blev solgt til købmænd. En familie blev solgt som en helhed, og forældre blev ikke adskilt fra børnene. [...]

[Byen blev brændt ned til grunden og kom sig aldrig efter ødelæggelsen. Efter en våbenhvile i 841 blev flere fanger frigivet under en fangeudveksling. Dog ikke kommandanten, Aetios, der siges at være blevet henrettet. De mest fremtrædende adelsfolk blev heller ikke frigivet, men ifølge den byzantinske kronikør Theophanes Continuatus og munken Euodius ført til hovedstaden Samarra. Her blev de i 845 henrettede, da de efter sigende nægtede at konvertere til islam. De blev kendt som de 42 martyrer fra Amorion (Amorium).]

[Johannes Kaminiates:]

[Johannes Kaminiates beretter, at muslimerne i 904 udsatte den græske by Thessaloniki for kraftige angreb med bl.a. belejringsmaskiner, der fik byens forsvar til at bryde sammen] Men så – det var den tredje time på dagen – blinkede glansen af sværd, der blev svunget af barbariske hæn-

⁴ *Kyrie eleison*: Herre, forbarm dig (over os).

⁵ Ifølge den byzantinske kronikør Theophanes Continuatus og munken Euodius var antallet af dræbte 70.000. Den arabiske historieskriver, al-Masudi, angiver 30.000 og kommer sandsynligvis nærmere det reelle antal.

⁶ Ifølge andre beretninger var antallet af fanger, der blev dræbt under borttransporten, større, og kun de, der havde højest social status blev skånet.

der, som lyn gennem luften og afslørede fjendens indtrængen alle steder. Synet af denne katastrofe ramte særdeles hårdt, og alle folk begyndte at fare rundt i forskellige retninger, gennet sammen af døden, som rejste sig over dem og ikke efterlod nogen yderligere mulighed for flugt.

5 Derefter, da barbarerne så, at hele bymuren var blevet ryddet, og at dens forsvareres masse-
desertering nu garanterede deres sikkerhed, rykkede de ivrigt frem fra skibene, sprang ned på
brystværnet og satte ild til portene, hvilket signalerede til de andre skibe, at deres mission var
fuldført. Disse dukkede også hurtigt frem og afskibede deres hærstyrker af barbarer mod byen,
nøgne bortset fra et lille lændeklæde og bevæbnet med sværd. Da disse barbarer var inde [i
byen], dræbte de alle dem, de fandt, og som vred sig på jorden i nærheden af bymuren, uanset
10 om de fandt dem knælede og lammet af frygt og ude af stand til at bevæge sig eller udmattede
uden håb om flugt på grund af de skader, de havde lidt under deres tidligere fald.⁷ Herefter
delte de sig og rykkede ned gennem de vigtigste hovedfærdselsårer [i byen].

Byens befolkning brød op i talrige grupper, der krøb sammen i lammende forvildelse og for-
virring uden at vide, hvordan de skulle redde sig selv eller hvordan de kunne afværge katastro-
15 fen. Man kunne se folk drive hovedløst omkring som skibe uden ror, et ynkeligt syn. Mænd,
kvinder og børn kastede sig over hverandre, klamrede sig til hinanden og udvekslede den sid-
ste og mest ynkelige afskedsomfavelse. [...]

Herefter fandt de sammen med deres børn, brød ud i et kor af klageråb og forberedte sig på
20 adskillelsens øjeblik. Bror mødte bror, ven mødte ven, den ene slags sørgede over deres slægt-
skab, den anden over deres tætte bånd. Og alene på grund af det enorme antal individuelle kla-
geråb, blev luften fyldt af en meningsløs forvirring af stemmer, som om det var får, der var ble-
vet drevet til slagtning og skreg i vild forvirring. Nogle begyndte at løbe væk i retning af deres
hjem, andre holdt hele tiden øje med vejene. Nogle løb hen til de hellige kirker, andre skyndte
25 sig at komme hen til byens porte. Atter andre ønskede at klatre op ad bymuren, men var ude af
stand til at gøre det, fordi deres kropslige styrke svigtede dem i ren og skær angst for tanken
om, hvad der kunne være dem i vente. De vidste ikke, hvordan de skulle reagere på katastrofen,
men uanset hvilken del af byen, de tilfældigvis befandt sig i, var de konfronteret med udsigten
til døden, idet de udmærket godt vidste, at der ikke længere var nogen form for sikkerhed til-
30 bage for dem at komme i tanke om. [...]

Nogle, der var mere bange for sjælens end for kroppens ødelæggelse, fandt det svært at bære
udsigten til døden, fordi de opfattede adskillelsen fra kroppen som begyndelsen på straffe i det
hinsidige. Andre knælede på jorden, udgød strømme af tårer og bad Gud om at acceptere dem
35 som værdige til kaldelsen⁸ på grund af den måde, hvorpå de omkom. Andre huskede deres
synder og følte samvittighedsnaget mere kraftigt end sværdbladet og angrede, imens de min-
dedes den tid, der var blevet spildt på nytteløse gøremål. Atter andre, der var ude af stand til at
foretage en sådan beslutsom handling, og som af angst opgav fornuften, stod og skælvede, idet
de ligesom livløse træer ventede på hugget. Andre igen var ikke i stand til at styre deres vanvid,
40 som om de blev tirret af en frygtens hestebremse. De fleste af disse kastede sig ned fra bymu-

⁷ Der er her primært tale om dem, der havde forsvaret bymuren, men som var drevet på flugt under angrebet og derved faldet ned af muren og kommet til skade.

⁸ *Kaldelsen*: de guddommelige kald til frelsen, se Paulus' 2. brev til Thessalonikerne 1,11

ren uden at stoppe op for at tænke. De døde enten af faldet eller faldt i hænderne på de barbarer, der strejfede omkring i området. [...]

- 5 *[Johannes Kaminiates beskriver herefter de sørgende kvinder, munke og nonner. Mht. til munkene, bad disse ikke om nåde.]* I stedet blev de taget som får uden hyrde, og hver enkelt af dem blev offer for sværdet, og alle blev ført til slagting og tog del syndernes fælles skæbne. [...]

- 10 Så snart barbarerne var trængt ind og havde spredt sig i hele i byen og i alle retninger, opstod der en vilkårlig massenedslagting, hvor hverken alder eller køn blev skånet. De viste ingen
15 nåde, idet de for længst havde opildnet sig selv til en tilstand af galskab og blindt raseri, hvorunder de tørstede efter vores ødelæggelse. De gamle, de, der stadig var i deres bedste år, de unge og tilfældigt forbipasserende – alle som én blev offer for deres blodtørst. De dræbte dem ikke engang ordentligt med dødelige hug, men for at forlænge deres kvaler, huggede de deres arme og ben af og tvang dem til at lide en langsom død. Men selv det var ikke nok til at tilfreds-
20 stille den arrigskab, der besatte dem, og de rasede som sindssyge over deres manglende evne til at påføre [indbyggerne] døden mere end én gang. Og for at tilfredsstille deres bestialske og ustyrlige begær skånede de fra katastrofens begyndelse hverken kvinder eller endda børn, hvis unge alder ofte forvandler det brutale rovdyrs stirren til medfølelse. Sværdbladet faldt ligeligt på alle, ligesom et segl over en græsklædt slette skærer alt over, der kommer det i vejen. Så i
25 løbet af et kort øjeblik blev det, der havde været en overfyldt og folkerig by, forvandlet til et vildnis.

- Som vi tidligere har nævnt, myldrede en del af befolkningen op til det højtbeliggende område omkring det såkaldte Akropolis, eller bydelen kaldet Tou Hosiou David⁹ [...], mens andre var flokkedes til de to byporte, der ligger mod vest. En enkelt drivende tanke besatte dem alle:
30 Hvordan undgår man at blive hugget i stykker af sværdet. Men de havde ikke mere held med sig end resten, da barbarerne lå på lur uden for portene. Desuden havde de langt fra fri passage på grund af den omstændighed, at de skubbede og maste hinanden sammen og [derved] blokerede deres egen flugt.

- Hvilken skrækkelig katastrofe fandt sted ved den såkaldte Gyldne Port.¹⁰ Hvor slemt disse
35 mennesker, der var strømmet til stedet og som ønskede at åbne den en smule, dog mislykkedes i deres forsøg! Næppe havde de formået at få portfløjene fra hinanden, før de tvang dem til at smække i igen alene på grund af vægten af deres eget overfyldte antal. Idet de fandt dem i denne tilstand, dræbte fjenden dem ikke længere én ad gangen med deres sværd, men da de så dem sammenstuede klamrende sig til sammen og ude af stand til at komme af vejen, kom de
40 over deres hoveder med deres sværd. Hvert sværds slag resulterede i afhugningen af en eller andens hoved. Lemlæstede kroppe blev skubbet op imod deres sidemænd, og selv efter døden fik de ikke lov til at falde til jorden, men blev holdt oppe i den store skare af kroppe, indtil alle blev slået ihjel, idet livet ebbede ud af dem og deres lig tumlede ned efter at have delt den fælles livsopretholdelse bestående af hjerteblod og et fælles endeligt.

- 40 Præcis det samme skete ved den anden port, kendt som Litaia Porten.¹¹ Af de øvrige porte, vi har nævnt, var de, der fører til havet, på forhånd blevet besat af barbarerne, mens vi tidligere

⁹ Opkaldt efter St. Davids kirke (Hosios David). I området boede mange munke.

¹⁰ Byport i den vestlige del af byen.

¹¹ Ligeledes en byport i den vestlige del af byen.

selv havde blokeret dem, der ligger mod øst, da vi i deres tilfælde ligeledes frygtede, at fjendens hærleder satte ild til dem, ligesom vi med store omkostninger allerede havde oplevet det med hensyn til fæstningens ydre porte. Derfor indså folk hjælpeløst at deres flugt var afskåret dem til alle sider og tumlede håbløst omkring i gaderne, idet de stødte på døden på hvert gadehjørne. Kun få, en håndfuld, kastede sig fra bymurene ved den vestlige ende af havnen og sprang i sikkerhed. Visse andre havde reddet deres liv ved skjult at glide gennem porten nær Akropolis før katastrofen ramte dem. [...]

[Johannes Kaminiates var heller ikke selv i stand til at komme ud af Litaia Porten, fordi den var blevet efterladt låst af nogle af byens forsvarere. Han beretter, at han sammen med sin fader, sine to brødre og en mindre gruppe derfor søger væk fra mængden for at skjule sig i byen. Men forgæves.] Nogle barbarer, faktisk et betydeligt antal, dukkede pludselig op. De havde en hudfarve som etiopiere, deres kroppe var nøgne og deres sværd trukket. De sprang rundt på en skræmmende måde og viste deres raseri ved at blotte deres tænder som vildsvin. Da de først var på stedet, overfaldt de dem, der var vendt tilbage sammen med os efter den forbryderiske hændelse med låsningen af porten, og som nu stod dér og krøb sammen langs bymuren alene for at blive dræbt af deres sværd. Deres eneste bidrag til hændelserne var at udstrække deres hals for bøddelens hånd og at indtage en passende stilling for halshugningen. Det hele udgjorde et aldeles forfærdelige skue. Hvis morderen følte en vis samvittighedsnag grundet den lydige måde, hvorpå offeret overgav sig og bøjede sig ned for at modtage dødsstødet, tilstræbte han at foretage et dødeligt hug og hurtigt at udfri ham fra hans elendighed.

Men hvis han ikke blødgjorde sit hjerte af sten og i stedet ønskede at svælge i sin galskab, idet han opildnede sig selv til et større raseri over sine ulykkelige fangers hjælpeløse tilstand, så lemlæstede han ofrets krop – kropsdel efter kropsdel – og forårsagede derved, at den ulykkelige stakkel led døden mange gange under én katastrofe. Og i så stor en flok af mennesker kunne intet andet høres end sværdets hvislen og lyden af blodet, der sprøjtede ud i strømme. [...]

[Det lykkedes Johannes Kaminiates, hans far og hans brødre at overtale drabsmændene til at skåne dem, idet de lovede dem en stor belønning. De blev taget til fange og ført bort til St. Georgs kirke, hvor de blev vidner til endnu en massakre.] Den [kirken] var stuvet med ynkelige væsener, som tidligere var blevet indespærret der, omkring tre hundrede sjæle, som vi senere erfarede.

Vores fjende¹² blev ledsaget af et stort følge af morderiske djævl. Han sprang straks op det indviede alter, hvorpå præsterne udfører gudstjenesten underfulde ritualer. Han sad dér, med sine ben over kors efter barbarernes skik, fyldt med afsindigt raseri og så skarpt på skaren af mennesker, idet han ivrigt overvejede sine ondsindede planer. Idet han greb min far og min bror og beordrede vores bortførere til at holde os ved indgangen, gav han tegn til barbarerne om at påbegynde en massakre. Med vilde ulves hastighed overfaldt de deres bytte og slagtede deres ulykkelige ofre uden nåde. [...] Da nedslagtningen af de ulykkelige stakler var afsluttet, og hele gulvet var fyldt med lig, der svømmede i en pøl af blod, var den afskyelige morder ude af stand til at komme ud. Så gav han ordre til at få ligene stablet oven på hinanden langs gyderne på hver side af kirken. [...] [Johannes Kaminiates kommer herefter i fangenskab.]

¹² En af de muslimske erobreres ledere.

J. M. Rosenløv & M. Pihl: *Korstogene - Islams ekspansion og kristen modoffensiv* (2014)

- 5 Michael Syrus: *Chronique de Michel de Syrien*, fransk oversættelse af J.-B. Chabot, Paris (1905) vol. 3 s.102. Her efter B. Yeor: *The Decline of Eastern Christianity under Islam. From Jihad to Dhimmitude*. Cranbury 1996, s.282-284. Johannes Kaminiates *Om Thessalonikis erobring*, her efter D. Frendo & A. Fotiou: *John Kaminiates. The Capture of Thessaloniki*, Perth 2000 (*Byzantina Australiensia* 12), s.63-73, 77-79, 87-89.